dávaly pojišťovací ústavy, které přes značné obtíže finanční jsou stále zákazníkem placení schopným. Viděli jsme u nás v posledních letech, kdy postavení nemocenských pojišťoven stalo se kritickým, takže posílaly méně svých členů do nemocnic, jak tyto vykazovaly ihned nadbytek prázdných lůžek.

Na konec jest se zmíniti o významu s-ho p. pro celou společenskou organisaci.

Z toho, co už bylo řečeno, jest zřejmo, že s. p. stalo se úhelným kamenem veřejného zdravotnictví. Zdravotní úroveň národa jest založena na existenci s-ho p.

Bylo také již upozorněno na finanční význam s-ho p. pro stát a veřejné svazky.

Nikdo si dnes nedovede představiti, jak by vypadala společnost, kdyby bez jakékoliv pomoci byli ponecháni lidé nemocní, lidé vyloučení z pracovního procesu trvalou chorobou nebo úrazem. Jistě by chudinské opatření naprosto nestačilo, protože by zničilo všechny veřejné svazky, kdyby tyto statisícové masy měly býti každého roku vydržovány. Vidíme již na nezaměstnanosti, pro kterou nemáme zavedeno pojištění ve vlastním slova smyslu, jak těžce doléhá nejen na veřejné finance státu a obcí, nýbrž i na svědomí společnosti, které masovostí zjevů svědčících o společenských poruchách stalo se citlivější.

S. p. poněkud uklidňuje toto společenské svědomí.

Když pisatel tohoto úvodu odůvodňoval v poslanecké sněmovně jako zpravodaj sociálně politického výboru osnovu zákona o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, upozornil v závěru na význam, jaký má s. p. pro vnitřní konsolidaci státu těmito slovy: „S. p. spíná výrobní vrstvy se státem. Až naše pojišťovací projekty budou uskutečněny v plném rozsahu, bude skoro všechno obyvatelstvo už se zřetelem k pojišťovacím dávkám interesováno na budoucnosti státu. Člověk, který dlouholetými obětmi příspěvkovými nabyl naděje na důchod pro dobu nezpůsobilosti výdělečné, nedá těchto nadějí tak snadno v šanc, neohrozí tak snadno vývoje státu, neboť uvažuje, že už může ztratiti více než své okovy.“

S. p. jest pevně vklíněno ve veřejnou správu moderního státu a patří k nejpevnějším sloupům jeho výstavby.

† Lev Winter.

II. Pojištění úrazové.

A. Pojem. B. Rozsah pojistné povinnosti. C. Dobrovolné pojištění. D. Organisace ú-ho p. dělnického. E. Odškodňování úrazů podnikových. F. Mezinárodní vztahy. G. Reformní snahy. H. Statistika. CH. Přehled zákonodárství v některých státech evropských. — Literatura.

A. Ú-ým p-m v oboru sociálního pojištění nazýváme nucené pojištění proti následkům úrazu, t. j. nepředvídané náhlé události mající v zápětí poškození tělesné integrity osoby pojištěné. Základním typem je pojištění zaměstnanců, ačkoliv i zaměstnavatelé mohou býti zahrnuti.

Ú. p. jako složka pojištění sociálního se vyvinulo z myšlenky t. zv. povinného ručení (Haftpflicht). Soukromoprávní poměr pracovní (služební) (locatio conductio operarum) mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem měl v zápětí, že zaměstnanec, utrpěl-li v závodě zaměstnavatelově újmu na své tělesné integritě, mohl se domáhati náhrady škody proti zaměstnavatelovi původně jen pořadem práva soukromého, t. j. žalobou civilní u obecných soudů. Předpokladem úspěšného výsledku sporu bylo namnoze, aby zaměstnanec dokázal zavinění zaměstnavatelovo (ať již dolosní či kulposní jednání nebo opomenutí protiprávní) a příčinnou spojitost (kausální nexus) mezi protiprávním jednáním nebo opomenutím zaměstnavatelovým a nastalou tělesnou újmou zaměstnancovou.

Obtížnost provedení takovéhoto důkazu byla stále více a více uznávána a pronikla nejprve v oboru podniků železničních zák. ze dne 5. III. 1869, č. 27 ř. z. Zákonem tím stanoveno, že bylo-li někomu nějakou příhodou při provozování železnice parní silou hnané na těle ublíženo, nebo byl-li někdo usmrcen, má se vždy za to, že příhoda stala se zaviněním podnikatelství nebo osob, jichž podnikatelství k provozování jízdy užívá. Podnikatelství bylo tu povinno poskytnouti náhradu škody podle §§ 1325 až 1327 obecného zákoníku občanského a bylo této náhrady zproštěno jenom tenkráte a jen potud, pokud prokáže, že událost byla způsobena neodvolatelnou náhodou (vyšší mocí — vis major), nebo neodvratitelným činem osoby třetí, za jejíž vinu dráha neručí, nebo vlastní vinou poškozeného. Zák. ze dne 12. VII. 1912, č. 147 ř. z. byla ustanovení zák. č. 27/1869 vztažena na všechny nějakou živelní silou hnané železnice. Obdobné předpisy obsahoval v Uhrách zák. čl. XVIII z r. 1874 o ručení za usmrcení a tělesné úrazy způsobené železnicemi

(v Prusku došlo již v r. 1838 k prvotní takové úpravě).

Od myšlenky t. zv. povinného ručení byl jen další krok k uplatnění zásady kolektivního ručení podniků, v nichž se zejména naskytá nebezpečí úrazu, takže veřejnoprávní obligatorní p. ú. bylo v Rakousku uskutečněno zák. ze dne 28. XII. 1887, č. 1 ř. z. z r. 1888.

Z genese ú-ho p. dělnického vyvozovalo se někdy v teorii, že pojištění to není součástí práva veřejného, nýbrž soukromého. Viz heslo „Pracovní právo".

Na území republiky Čsl. dlužno rozeznávati pro obor ú-ho p. dělnického trojí právní oblast:

1. V zemi České a Moravskoslezské (vyjma Hlučínsko) platí zák. ze dne 28. XII. 1887, č. 1 ř. z. ex 1888 ve znění, upraveném zák. ze dne 29. IV. 1912, č. 96 ř. z., ze dne 21. VIII. 1917, č. 363 ř. z., ze dne 10. IV. 1919, č. 207 Sb. a ze dne 12. VIII. 1921, č. 300 Sb.; vedle toho zák. ze dne 20. VII. 1894, č. 168 ř. z., jímž se rozšířilo pojištění pro případ úrazu, zák. ze dne 8. II. 1909, č. 29 ř. z. o některých doplňcích k zákonu o úrazovém a nemocenském pojištění dělníků, zák. ze dne 26. III. 1935, č. 81 Sb., jímž nově upraveno povinné ú. p. osob, užívaných při provozování jízdních silostrojů;

2. v zemi Slovenské a Podkarpatoruské platí zák. čl. XIX z r. 1907 o pojištění průmyslových a obchodních zaměstnanců pro případ nemoci a úrazu se změnami, stanovenými vlád. nař. ze dne 3. IX. 1920, č. 509, a ze dne 14. VII. 1922, č. 199 Sb. (O zák. čl. XVI z r. 1900, jímž zřízena Pomocná pokladnice pro zemědělské dělníky a čeleď, nyní Slovenská pokladnice pro zemědělské dělníky v Bratislavě, bude zmínka později);

3. na území Hlučínska, jež bylo zák. ze dne 30. I. 1920, č. 76 Sb., inkorporováno Čsl. republice, platí vlád. nař. ze dne 4. V. 1920, č. 321, a ze dne 15. I. 1926, č. 13 Sb., kdež se namnoze poukazuje na říšský pojišťovací řád německý (Reichsversicherungsordnung z r. 1911).

B. Rozsah pojistné povinnosti, jež jest v ú-m p. zpravidla kolektivní, zasahuje ten který podnik a nikoliv nominatim toho kterého zaměstnance.

I. V zemi České a Moravskoslezské (vyjma Hlučínska). a) Proti následkům úrazů při provozování podniků (úrazů podnikových) jsou pojištění všichni dělníci a závodoví úředníci, zaměstnaní v továrnách a hutích, v dolech na nerosty nevyhrazené, v loděnicích a lomech, jakož i v zařízeních náležejících těmto podnikům, dále dělníci a závodoví úředníci, zaměstnaní v podnicích horních, podrobených dozoru horních úřadů a v závodech k nim náležejících, ve vrtacích podnicích na vyhrazené nerosty a v podnicích na těžbu horního vosku a asfaltu.

b) Totéž platí (podle zák. č. 96/1912) o dělnících jakož i závodových úřednících, kteří jsou zaměstnaní v živnostenských podnicích, ve kterých se provádějí stavební práce, nebo kteří jsou jinak zaměstnáni při provádění staveb nebo při provádění prací na budovách. Při tom se pojištění při živnosti natěračské, sklenářské, instalační truhlářské, zámečnické a klempířské vztahuje toliko k pracím, konaným na stavbě nebo na hotových budovách samých; při všech jiných zaměstnáních, směřujících k provádění stavebních prací, na celý rozsah živnostenského provozování. Předchozí ustanovení nevztahují se na takové dělníky, kteří, nejsouce zaměstnáni v některém živnostenském podniku uvedeného druhu, vykonávají toliko jednotlivé opravné práce na stavbách. Při stavbě přízemních obytných nebo hospodářských stavení na venkově, jakož i při jiných stavbách zemědělských, není pojišťovací povinnosti, pokud při tom jsou zaměstnáni toliko stavebník, jeho domácí lidé nebo jiní obyvatelé téhož místa nebo sousedních míst, kteří neprovozují po živnostensku takové provádění staveb.

c) Podnikům ad a) uvedeným kladou se po zákonu na roveň: 1. podniky, v nichž se vyrábějí třaskavé látky, nebo v nichž takovýchto látek se užívá, 2. živnostenské nebo hospodářské podniky polní i lesnické, při nichž se užívá parních kotlů nebo takových hnacích přístrojů, které jsou hnány živelnou silou (větrem, vodou, parou, svítiplynem, horkým vzduchem, elektřinou atd.) nebo zvířaty. Toto ustanovení se nevztahuje k podnikům, pro něž toliko mimochodem se užívá silostroje, nenáležejícího k podnikovému zařízení. Užívá-li se v polním nebo lesnickém podniku hospodářském, pojištění podrobeném, takovým způsobem silostroje k podnikovému zařízení náležejícího, že toliko určitý počet dělníků nebo závodových úředníků vydán jest nebezpečí s veškerou strojní prací spojenému, tedy jest omezena pojistná povinnost na osoby tomuto nebezpečenství vydané.

d) Zák. č. 168/1894 byly podrobeny pojistné povinnosti tyto další podniky:

1. podniky železniční, nechť jsou pohybovány jakoukoliv silou hybnou;

2. provozování všelikých jiných podniků, které se po živnostensku zabývají dopravou osob nebo věcí po zemi nebo po řekách a vodách vnitrozemských;

3. podniky na hloubení řek;

4. podniky, které po živnostensku provozují čistění ulic a budov (oken, střech a pod.);

5. podniky skladišť zboží, po živnostensku provozované, včetně skladnic a skladišť dříví a uhlí provozovaných ve velkém;

6. podniky stálých divadel, i když se neprovozují po celý rok, v příčině všech při nich zaměstnaných dělníků a závodových úředníků, jakož i osob hrajících;

7. sbory hasičské z povolání;

8. živnostenské podniky cídičů stok;

9. živnostenské podniky kominíků;

10. živnostenské podniky kameníků, studnařů a hotovitelů železných konstrukcí vzhledem ke všem kategoriím těchto podniků.

Podle zák. č. 81/1935 Sb. o jízdě motorovými vozidly jsou pojištěny podle zákona o ú-m p. osoby, které na podkladě pracovního nebo služebního poměru jsou zaměstnány při provozu motorových vozidel.

Obdobně jsou pojištěny podle zák. č. 172/1925 Sb. o letectví osoby zaměstnané při letadlech, držených v území Čsl. státu (velitel, pilot, posádka) a při zařízeních sloužících letectví.

II. V zemi Slovenské a Podkarpatoruské. Podniky, závody a práce, na něž se vztahuje povinnost pojištění pro případ úrazu, jsou tyto:

1. doly, hutě, solné doly, ostatní závody na zpracování horních výrobků, podniky, zařízení a práce, vztahující se na lámání kamene, dobývání písku, štěrku a hlíny, roztloukání a zpracování kamene a zemních hmot;

2. loděnice, podniky tesařské a pily;

3. všechny továrny, i když se provozují jako pobočná průmyslová odvětví a zpracují se v nich většinou vlastní suroviny, rovněž i všechny živnostenské dílny, pokud jest v nich trvale zaměstnáno alespoň 20 zaměstnanců;

4. všechny stavební živnostenské podniky a práce jakož i stavby nikoliv po živnostensku, nýbrž po domácku prováděné, mimo opravné práce, které se neprovozují po živnostensku a nejsou vázány na stavební povolení, a mimo přízemní stavby jednoduché konstrukce;

5. stavby silnic, mostů, železnic, tunelů, vodních děl, hrází, stok, přístavů, opevnění, vodovodů, pak stavby plynovodů, elektrických vedení osvětlovacích a na přenášení síly;

6. zařizovací práce při vodovodech, plynovodech, elektrickém osvětlení a hromosvodech.;

7. čištění silnic, domů, stok a oken;

8. živnostenské podniky kominické, studnařské a kamenické, kamenné a sádrové sochařství;

9. živnostenské podniky pro montování okenních, výkladových a větracích zařízení, stolařské, klempířské, křidličářské, pokrývačské, kovářské, zámečnické, natěračské, malířství pokojů, čalounické a sklenářské;

10. výroba a zpracování zápalných, zdraví škodlivých nebo jedovatých, jakož i výbušných látek a třaskavin;

11. hasiči z povolání;

12. léčebné, fysikální a lékárnické laboratoře;

13. jatky, řeznické a uzenářské závody a ledárny;

14. závody pro výrobu sladu, olejů, pokostů, barev a fermeže;

15. všechny železniční podniky bez rozdílu pohonu, jejich stavby, udržování, dílny, rovněž i všechny živnostenské podniky, které se na nádraží provozují (hostince, prodejny atd.);

16. lodní plavební podniky, včetně hostinských podniků, které se na lodích provozují, veškeré podniky a práce pro nakládání a stavbu lodí;

17. podniky pro hloubení řečišť, převozní, prámové a plťařské;

18. podniky povoznické, dopravní a skladištní, jakož i obchodní sklepy;

19. podniky silostrojů (automobilů);

20. podniky poštovní, telegrafní a telefonní, jejich stavby, jakož i udržovací práce;

21. živnostenské sklady dříví a uhlí, po živnostensku prováděná produkce dříví;

22. čerpací zařízení družstev pro regulaci a užívání vod;

23. ústavy pro opatrování nemocných;

24. dílny veřejných vyučovacích ústavů;

25. podniky, zaměstnávající chovance polepšoven a vězeňských ústavů;

26. všechny podniky bez rozdílu počtu zaměstnaných dělníků, v nichž se užívá strojů živelními silami hnaných nebo

parních kotlů, vázaných na úřední povolení.

Zemědělská čeleď má se na Slovensku pojistiti pro případ úrazu dle zákonných článků XVI/1900, XIV/1902 a VIII/1912 u Slovenské pokladnice pro zemědělské dělníky v Bratislavě a nepodléhá všeobecnému ú-mu p. (podle zákonného článku XIX/1907) ani v tom případě, vykonává-li pro dotyčné hospodářství průmyslovou práci. Majitel zemědělského stroje jest pak povinen všechny dělníky, zaměstnané při jakémkoliv hospodářském stroji (kromě zkouseného strojníka, který spadá pod všeobecné ú. p.) pojistiti pro případ úrazu u zmíněné pokladnice.

III. Na Hlučínsku se provádí od 1. I. 1920 (pokud jde o obce Hať a Pišť od 16. III. 1923) dělnické p. ú. podle právních předpisů československých u dělnické úrazové pojišťovny v Brně s tou úchylkou, že podniky, které podléhaly ve zmíněné dny podle německého říšského pojišťovacího řádu (z r. 1911) pojistné povinnosti, jsou i nadále podrobeny této povinnosti, ovšem u dělnické úrazové pojišťovny v Brně, kdež se zařaďují do nebezpečenských tříd podle nař. č. 143/1914 ř. z. a platí příspěvky podle tarifu nového nositele pojištění podle čsl. právních předpisů. Jedná se zejména o zemědělské podniky, kde podle říšského pojišťovacího řádu sahala pojistná povinnost dále, než podle předpisů čsl. dělnického p. ú.

C. **O dobrovolném** pojištění proti následkům podnikových úrazů stanoví zák. č. 168/1894 ř. z. jednak, že podnikatelům závodů, pojistné povinnosti pro případ úrazu podrobených, jest dovoleno, aby sebe samy, své zmocněnce nebo zástupce, pak jiné osoby, které nejsouce podrobeny pojistné povinnosti, vydány jsou nebezpečím podniku, pojistili u pojišťovny, ke které podnik přísluší; jednak, že podnikatelům, jejichž podniky dle zákona nejsou podrobeny pojistné povinnosti, jest dovoleno, aby sebe samy, své dělníky a závodové úředníky pojistili proti následkům úrazů podnikových u pojišťovny, v jejímž obvodě podnik se nachází; v posledním případě má se pojištění státi korporativně pro všechny dělníky a závodové úředníky v dotčených podnicích zaměstnané. Obdobně stanoví zákonný čl. XIX/1907, že se mohou pro případ úrazu dobrovolně pojistiti vlastníci živnostenských podniků, kteří mohou také pojistiti své zaměstnance, kteří nepodléhají pojistné povinnosti pro případ úrazu, a také jiné osoby, které do závodu soustavně nebo z povolání přicházejí.

Zák. č. 1/1888 ř. z. zmocnil také ministra sociální péče podrobiti pojistné povinnosti jiné podniky, nežli v zákoně uvedené, jež s nebezpečenstvím úrazu, zejména s obzvláštním nebezpečenstvím ohně jsou spojeny; s druhé strany jest ministr sociální péče zmocněn vyloučiti pojistnou povinnost pro jednotlivé, k pojištění zavázané podniky, které nejsou spojeny s nebezpečenstvím pro osoby v nich zaměstnané. Myslí se tu zřejmě jen na ojedinělé podniky, zaujímající mezi ostatními, pojištění podléhajícími podniky, výjimečné postavení.

Zák. ze dne 1. VI. 1932, č. 99 Sb., o odškodnění nemoci z povolání bylo stanoveno, že zák. č. 1 ř. z. z r. 1888, zák. čl. XIX/1907 a zák. čl. XVI/1900 jest použíti obdobně také na nemoci z povolání, za kteréž se považují nemoci, vypočtené v příloze cit. zákona, pokud byly způsobeny výkonem zaměstnání v pojištěném podniku onoho druhu, který jest uveden v příloze (seznam nemocí) vedle té které nemoci z povolání. Kde právní předpisy o ú-m p. mluví o tělesném zranění, rozumí se tím při nemocech z povolání onemocnění takovou nemocí, a jako doba úrazu platí počátek nemoci podle zákona o nemocenském pojištění. Při nemoci z povolání záleží náhrada škody osob pro případ nemoci pojištěných v důchodu, který jest poskytovati onemocnělému nemocí z povolání počínajíc 27. týdnem po počátku nemoci nebo po počátku neschopnosti k výdělku. Jako nemoci z povolání jest v příloze k zákonu uvedeno 25 různých druhů a skupin nemocí, zejména onemocnění z olova, fosforu, rtuti, arsenu, mangánu, benzolu v podnicích, ve kterých se uvedené látky vyrábějí nebo zpracovávají nebo používají nebo jako vedlejší produkty nebo vůbec jinak vyskytují; dále rakovina plic, způsobená radiovými paprsky a emanací v dolech na uranovou rudu a v továrnách na uranové barvy, těžký šedý zákal ve sklárnách, železárnách, tavírnách kovů a j.

Zákony o ú-m p. dělnickém připouštějí také možnost t. zv. úrazového zaopatření, neboť ministr sociální péče může (podle zák. č. 207/1919) zprostiti pojistné povinnosti úrazové zřízence podniků státních a zemských, náleží-li jim a jich příslušníkům podle služebního předpisu vše-

obecně platného pro případ podnikového úrazu nárok na zaopatření, které se rovná odškodnému, stanovenému předpisy úrazového zákona, a mají-li zřízenci stejný vliv na rozhodování o odškodném, jaký jest zaručen pojištěncům u pojišťoven, zřízených podle zákona. Na základě tohoto ustanovení jsou zaměstnanci státních drah a některých soukromých drah, zaměstnanci pošt a telegrafů a zaměstnanci tabákových továren vyňati z pojistné povinnosti a bylo pro ně zavedeno zvláštní úrazové zaopatření.

.D **Organisace ú-ho p. dělnického.** Nositeli ú-ho p. dělnického v Čsl. jsou teritoriální ústavy v Praze, v Brně a v Bratislavě (tento poslední ústav se nenazývá Úrazovou pojišťovnou dělnickou, nýbrž Zemskou úřadovnou pro dělnické pojištění [vlád. nař. z 23. IX. 1919, č. 516 Sb.], ježto vykonává též funkce Svazu nemocenských pojišťoven pro zemi Slovenskou a Podkarpatoruskou). Mimo to jest pro zemědělské dělníky a čeleď nositelem ú-ho p. Slovenská pokladnice pro zemědělské dělníky v Bratislavě. Před znovuzřízením českého státu byla též zvláštní hornická úrazová pojišťovna ve Vídni a odborová úrazová pojišťovna rakouských železnic ve Vídni, o jejichž likvidaci jednají čl. XIX zák. č. 207/1919 Sb. a vlád. nař. č. 272, 356/1919 a č. 19/1920 Sb. Mimo to byla pro ú. p. dělníků námořské plavby a námořského rybářství zřízena zvlaštní úrazová pojišťovna v Terstu na základě zák. ze dne 11. II. 1913, č. 25 ř. z., kteryžto zákon však v Čsl. se zatím nemůže prováděti, ježto nebyl dosud ustanoven nový nositel pojištění.

Úrazové pojišťovny dělnické jsou právnické osoby práva veřejného (nejsou úřady) a jsou podrobeny státnímu dozoru podle min. nař. ze dne 5. III. 1896, č. 31 ř. z. (pojišťovací regulativ). Jejich členy jsou jednak podnikatelé podniků podrobených pojištění, v obvodu ústavů ležících, jednak dělníci a závodoví úředníci v podnicích těch zaměstnaní. Ústavy spravuje a zastupuje představenstvo pojišťovny, jež jest sborem složeným ze zástupců skupiny podnikatelů a pojištěncův (zásadně mají tito zástupci býti voleni) a z osob, s hospodářskými poměry obvodu obeznámených, které povolává ministr sociální péče. Představenstvo zvolí ze sebe předsedu a jeho náměstka. Běžné věci, zejména rozhodování o nárocích na odškodné obstará podle zák. č. 207/1919 Sb. správní výbor, který se skládá z předsedy představenstva nebo jeho náměstka a z devíti členů představenstva a tří jejich náhradníků. (Po třech, resp. po jednom se volí z každé ze tří skupin představenstva.) Každá pojišťovna má stanovy, vyžadující státního schválení (tam maji býti i ustanovení o volebním řádu), musí míti reservní fondy a opatří si příspěvky (pojistným) peníze, jichž je třeba, aby mohly býti uhrazeny, podle zásad pojistné techniky, náhrady za odškodnění úrazů, jakož i správní náklady a obnos ke zřízení reservního fondu. Příspěvky platí podnikatelé podle pracovního výdělku pojištěnců až do maxima ročního výdělku 12.000 Kč. Pojistné se výměří podle sazby, vypočtené pro každé procento nebezpečenské a každou korunu výdělku. Podniky se zařadí totiž do tříd nebezpečenství a do jednotlivých procent té které třídy podle úrazového nebezpečenství jednotlivých podnikův, přihlížejíc zejména k opatřením, jež jsou u nich učiněna pro uvarování úrazům. Poměr, jak podniky vzhledem k průměrnému svému úrazovému nebezpečenství k sobě se mají, stanoví se číselně tak, že průměrná míra pro nejnebezpečnejší podniky se rovná 100 a podle toho vypočtena bude průměrná míra všech ostatních podniků v procentech. Poslední zařazovací nařízení vydáno bylo 6. VII. 1914, č. 143 ř. z. a bylo vlád. nař. z 18. XI. 1919, č. 612 Sb., ponecháno v platnosti až do odvolání. Zařazovací nař. č. 143/1914 platí podle vlád. nař. ze 17. XII. 1919, č. 665 Sb. i na zařazení horních podniků do tříd nebezpečenských.

V zemi Slovenské a Podkarpatoruské zavedena platnost nař. č. 143/1914 o zařadění podniků do nebezpečenských tříd a stanovení procenta těchto tříd vlád. nař. ze 14. VII. 1922, č. 200 Sb., pojišťovací regulativ vydán vlád. nař. ze dne 19. X. 1922, č. 307 Sb.

O zjištění podniků podrobených pojištění stanoví zákon, že podnikatelé jsou povinni o každém podniku nově zřízeném učiniti oznámení do 14 dnů pojišťovně, v jejímž obvodě podnik pojištěním povinný leží, načež pojišťovna rozhodne, do které třídy nebezpečenství a do kterého procenta této třídy nebezpečí má býti podnik vřaděn. Podnikatel má do 14 dnů právo podati námitky u zemského úřadu, který o nich rozhoduje konečně v postupu administrativním. Podnikatelé jsou povinni zaplatiti u Úrazové pojišťovny tarifní pojistné do 14 dnů po každém příspěvkovém

období a připojiti výpočet o výši pojistného, který pojišťovna prozkoumá, jsouc oprávněna svými zřízenci na místě samém nahlédnouti do zápisků podnikových, jichž je třeba, aby příjmy pojištěnců mohly býti vyšetřeny. O vedení mzdových záznamů platí zák. ze dne 8. II 1909, č. 29 ř. z. s prováděcím nař. ze dne 10. V. 1909, č. 75 ř. z. Pojišťovna má právo požádati příslušného živnostenského inspektora (zák. č. 117 ř. z. z r. 1883, resp. zák. čl. XXVIII/1893, obvody dozorčích okresů stanoveny vlád. nař. č. 126/1935 Sb.), aby prohlédl podnik podrobený pojištění; na základě zpráv živnostenských inspektorů může pojišťovna okresnímu úřadu navrhnouti, aby byly vydány účelné předpisy na zábranu úrazovou.

O úrazu, který se stane při provozování podniku, podrobeném pojistné povinnosti, má podnikatel do týdne podati oznámení Úrazové pojišťovně. Forma a obsah oznámení stanoveny nař. min. vnitra č. 469 ř. z. z r. 1917.

E. **Odškodňování úrazů podnikových.** Podle zák. č. 363/1917 ř. z. jest předmětem pojištění proti následkům úrazů v podniku náhrada škody zákonem tím stanovená, která vznikne tělesným zraněním nebo smrtí pojištěnce. Ani zákon ani jiná právní norma nedefinovaly blíže pojem úrazu při provozování podniku, krátce též úrazu podnikového; teorie a prakse vyžadují netoliko souvislost časovou nebo místní ve vztahu úrazu k podniku, nýbrž také určitou souvislost příčinnou resp. účelovou. Úrazům podnikovým jsou postaveny na roveň úrazy, jež nastanou při takových domácích nebo jiných výkonech, k nimž jest pojištěnec vedle zaměstnání a po jeho dobu přibrán podnikatelem nebo jeho jménem, nebo osobou pojištěnci v pracovním poměru nadřízenou. Rovněž jsou podnikovým úrazům na roveň postaveny úrazy, jež se přihodí cestou z bytu do práce nebo z práce do bytu, pokud v této cestě nenastane přerušení odůvodněné vlastním zájmem pojištěncovým, nebo nemající jinak spojení s pracovním poměrem.

V případě tělesného zranění záleží náhrada škody v důchodu, který jest poskytovati zraněnému od počátku pátého týdne po nastalém úrazu počínajíc, po čas neschopnosti k výdělku. (V zemi Slovenské a Podkarpatoruské od jedenáctého týdne po utrpěném úrazu.) Pro výpočet důchodu se zjistí pracovní výdělek, jejž zraněný měl posledního roku, co byl zaměstnán v podniku, ve kterém utrpěl úraz. Nebyl-li zaměstnán ještě plný rok, jest rozhodným pracovní výdělek, jejž v této době průměrně měli dělníci téhož druhu v témž podniku nebo v sousedních podnicích stejného druhu. Neděje-li se provoz po celý rok, tedy se přihlédá toliko k počtu pracovních dnů za doby provozovací. Za roční pracovní výdělek se pokládá třistanásobný průměrný denní pracovní výdělek. Převyšuje-li roční pracovní výdělek dělníka nebo závodového úředníka 12.000 Kč, nečítá se přebytek (omezení to neplatí u osob pojištěných podniky železničními, kteréžto osoby jest pojistiti plným ročním pracovním výdělkem včetně proměnlivých příjmů). U učňů, volontérů, praktikantů a jiných osob, které pro nedokonaný ještě výcvik mzdy vůbec nepožívají, nebo nejsou plně placeny, se počítá za roční pracovní výdělek nejmenší roční výdělek plně placeného zaměstnance v zaměstnání, na něž se osoby ty vzdělávají, avšak nejvýše částka 5400 Kč a alespoň 2250 Kč.

Důchod činí při úplné neschopnosti k výdělku a na dobu jejího trvání dvě třetiny ročního pracovního výdělku, při částečné nezpůsobilosti k výdělku zlomek plného důchodu, který se vyměřuje podle míry zmenšení způsobilosti k výdělku. (V zemi Slovenské a Podkarpatoruské má zraněný na částečný důchod nárok jen tenkráte, činí-li zmenšení pracovní způsobilosti více než 10%.)

Plný důchod lze poskytnouti též zraněnému, který není již zcela nezpůsobilý k výdělku, přechodně jako rekonvalescentní důchod tehdy, potřebuje-li k úplnému opětnému nabytí své způsobilosti k výdělku nebo k zlepšení svého stavu, aby se zvláště šetřil. Pokud jest zraněný důsledkem úrazu po ukončení léčení tak bezmocný, že potřebuje cizí péče a obsluhy, jest důchod zvětšen na půldruhonásobnou částku plného důchodu. Nárok na náhradu škody nepřísluší zraněnému, způsobil-li poškozující událost úmyslně nebo tím, že se dopustil zločinu trestním soudem zjištěného.

Poněvadž hranice započítatelného ročního pracovního výdělku byla před válkou stanovena nízko (původně 2400 K, od r. 1917 3600 K, dále zák. č. 207/1919 6000 Kč a teprve dle zák. č. 300/1921 12.000 Kč), jsou také příslušné předválečné důchody úrazové poměrně značně nízké. Proto bylo zák. č. 606/1919 ve znění zák. ze dne 21. XII. 1921, č. 481 Sb. stanoveno, že náleží příplatek k důchodu (pro mimo-

řádné drahotní poměry poválečné) zraněným, kteří při provozování podniku ležícího v nynějším území republiky Čsl. utrpěli úraz před 1. VII. 1921, jímž ztratili alespoň 41²/₃% výdělečné schopnosti. Příplatek důchodový se vyměřuje dle ztráty schopnosti výdělečné tak, že při ztrátě 41²/₃% až do 66²/₃% se poskytuje příplatek 600 Kč ročně, při ztrátě vyšší 66²/₃% až 83¹/₃% 900 Kč ročně a nad 83¹/₃% příplatek 1200 Kč k základnímu důchodu úrazovému. Příplatek ten náleží pouze potud, pokud důchod sám nebo důchod s příplatkem nepřesahuje ročně u zraněného v jednotlivých třech stupnicích 2400 Kč resp. 3600 Kč nebo 4500 Kč. Drahotní příplatek může býti zcela nebo z části odepřen, zjistí-li nositel pojištění (zaopatření) úrazového, že výdělek nebo jiný příjem důchodcův převyšuje 12.000 Kč ročně.

Peníze nutné k úhradě příplatků mohou se opatřiti rozvrhem na podnikatele, jejichž závody podléhají pojištění; dosud však nositelé úrazového pojištění hradili příplatky drahotní z hotových prostředků ústavních. Platnost zákona o drahotních příplatcích se postupně prodlužovala vládními nařízeními rok od roku, poněvadž dosud nedošlo k unifikaci a novelisaci právních norem ú-ho p. dělnického.

Nastala-li z podnikového úrazu smrt, přísluší pozůstalým:

1. pohřebné, které jest vyměřiti dle místního obyčeje, nejvýše však částkou 900 Kč;

2. důchod ode dne smrti počínajíc, a to:

a) pro vdovu zabitého až do její smrti nebo opětného provdání 20% ročního pracovního výdělku zemřelého, pro vdovce, je-li a pokud jest nezpůsobilý k výdělku (na Slovensku a Podkarpatské Rusi, byl-li ovdovělý muž svojí manželkou vydržován následkem částečné nebo úplné neschopnosti k práci) 20%; pro každé pozůstalé manželské nebo legitimované dítě až do dovršeného 15. (na Slovensku a Podkarpatské Rusi do 16.) roku věku 15% a ztratilo-li nebo ztratí-li i druhého rodiče 20% ročního pracovního výdělku (na Slovensku a Podkarpatské Rusi obdrží sirotci, jsou-li úplně osiřelí, 30% výdělku); pro každé nemanželské dítě po usmrcené ženské nebo mužské osobě, bylo-li otcovství již za jeho života soudně zjištěno nebo mimosoudně uznáno, nebo narodilo-li se dítě teprve po smrti zraněného, zjistí-li se otcovství soudem, až do jeho dovršeného 15. roku 15% výdělku. Důchod vdovy nebo vdovce a dětí nesmějí dohromady převyšovati dvě třetiny ročního pracovního výdělku, jinak se zmenší jednotlivé důchody poměrně.

b) Pro ascendenty, vnuky a sourozence (na Slovensku a Podkarpatské Rusi sourozenci nemají nároku na důchod) zemřelého, přispíval-li podstatně k jich výživě, a to pro ascendenty až do jejich smrti nebo až do doby, kdy pomine nuznost, pro vnuky a sourozence až do dovršeného 15. (na Slovensku a Podkarpatské Rusi u vnuků do 16.) roku věku 20% pracovního výdělku. Tato částka se nesmí překročiti, byť i zde bylo několik oprávněných a mají tu přednost rodiče před dědem a bábou a tito před sourozenci, pak rodiče před vnuky a tito před sourozenci. Důchody dětí, vnuků a sourozenců, kteří jsou pro tělesnou nebo duševní vadu úplně nezpůsobilí k výdělku, jest poskytovati i nad 15. (na Slovensku a Podkarpatské Rusi 16.) rok věku na dobu nezpůsobilosti k výdělku. Setkají-li se oprávněnci druhu pod a) uvedeného s oprávněnci pod b) označenými, přísluší těmto druhým nárok jen, pokud oprávněnci prvního druhu nevyčerpají pod a) uvedenou nejvyšší sumu důchodu. Provdá-li se vdova opět, obdrží trojnásobnou částku svého ročního důchodu jako odbytné. Vstoupí-li zraněná osoba v manželství teprve po úrazu, nemají po její smrti vdova nebo vdovec a děti z takového manželství vzešlé, nároku. (Na Slovensku a Podkarpatské Rusi po smrti osoby, která teprve po úraze uzavřela manželství, má vdova nebo vdovec nárok na odškodné jen tenkráte, vzešly-li z tohoto manželství legitimní nebo legitimované děti. Při opětném provdání obdrží na Slovensku vdova jako odbytné 60% ročního pracovního výdělku svého zemřelého manžela.) Též nemají nároku nemanželské děti, jež byly zplozeny teprve po úrazu, jakož i manžel nebo manželka, byli-li od osoby smrtelně zraněné vlastní vinou soudně rozvedeni nebo bylo-li manželství soudně rozloučeno. Nežil-li manžel osoby úrazem usmrcené bez zákonité příčiny ve společné domácnosti a neplnil-li vůči dětem své vyživovací povinnosti, může nositel pojištění (zaopatření) přiznati dětem důchod jemu jinak dle zákona příslušející. Má-li někdo z pozůstalých několikerý nárok na důchod podle úrazového zákona, přísluší vždy jen jediný a to nejvyšší důchod z důchodů v úvahu přicházejících.

Po vyšetření úrazu, jejž oznámiti jest povinen podnikatel podniku, rozhodne úrazová pojišťovna o odškodném. Nárok jest

oznámiti příslušné pojišťovně do jednoho roku ode dne, kdy se následky úrazu objevily, nejpozději však do dvou roků ode dne úrazu. (Na Slovensku a Podkarpatské Rusi musí se státi oznámení během roku po nastalém úraze nebo nastane-li smrt následkem úrazu teprve později, během šesti měsíců ode dne smrti. Výjimečně možno vzíti zřetel na oznámení učiněné nejpozději během dvou roků.)

Osoby domáhající se odškodného, mohou do roka ode dne, kdy jim bylo dodáno písemné rozhodnutí nositele ú-ho p. (zaopatření), že nárok na odškodné byl přiznán nebo zamítnut, podati žalobu u rozhodčího soudu, který jest zřízen v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodě (zvláštní horní senát v Praze, expositura rozhodčího soudu v Moravské Ostravě byly zřízeny vlád. nař. č. 356/1919 Sb. a zvláštní rozhodčí soud pro úrazové zaopatření železničních zaměstnanců v Praze vlád. nař. č. 272/1919 Sb.). Rozhodčí soud se skládá ze stálého předsedy, 4 přísedících a potřebných náhradníků. Předseda a náměstek musí býti úředníkem soudcovským. Dva přísedící a jejich náhradníky, kteří musí býti osoby odborně vzdělané, povolá na určitou dobu ministr sociální péče, 2 přísedící a 2 náhradníky volí členové pojišťovny, a to každá skupina (podnikatelé a pojištěnci) po jednom, zároveň při volbě do představenstva, na dobu stejně dlouhou s úřadováním představenstva. Prováděcí nařízení bylo vydáno pro území celého státu dne 22. XII. 1934 pod č. 262 Sb., jímž s účinností od 1. I. 1935 upraveno rozhodčí řízení ú-ho p. (zaopatření) dělnického. Opravné prostředky nebo žaloby proti nálezům byly připuštěny od 1. I. 1935 zák. ze dne 2. VII. 1934, č. 173 Sb.; o odvolání, jež jest podati u rozhodčího soudu do šedesáti dnů ode dne doručení nálezu, rozhodne vrchní pojišťovací soud ve zvláštním senátu pro úrazové pojištění (zaopatření) dělnické, složeném ze tří soudců z povolání a po jednom přísedícím z řad zaměstnavatelů a pojištěnců. Nálezu rozhodčího soudu i rozsudku vrchního pojišťovacího soudu lze odporovati žalobou o obnovu podle obdoby ustanovení civilního řádu soudního.

Změní-li se podstatně poměry, které byly rozhodnými pro vyměření důchodu, může nositel pojištění k návrhu nebo z moci úřední jinak vyměřiti odškodné.

Odškodné příslušející podle ú-ho p. jest vyňato z exekuce, nemůže býti stiženo zajišťovacími opatřeními ani jiným právním jednáním; výjimka platí pouze pro pohledávky poskytování výživy, příslušející po zákonu proti osobě k odškodnému oprávněné.

Způsobil-li podnikatel nebo jeho zákonný zástupce úraz úmyslně nebo hrubým zaviněním, jest podnikatel povinen nahraditi pojišťovně škodu vzešlou vyplacením veškerého odškodného (obdobné ustanovení platí v příčině osob právnických nebo hromadných); pojištěnec nebo jeho pozůstalí jsou toliko tenkráte oprávněni domáhati se na podnikateli náhrady škody, byl-li úraz podnikový způsoben úmyslně některou z osob v předchozí větě naznačených.

F. **Normy mezinárodního práva v oboru ú-ho p. dělnického.** Přicházejí tu v úvahu jednak úmluvy přijaté na mezinárodních konferencích práce, jednak vzájemnostní úmluvy mezistátní. Na VII. Mezinárodní konferenci práce v r. 1925 byla přijata úmluva o rovnocenném nakládání s cizími a domácími zaměstnanci ve věci odškodnění pracovních úrazů, která byla ratifikována Československem a uveřejněna pod č. 34 r. 1928 ve Sb. z. a n. Podle úmluvy té se zavazuje každý člen Mezinárodní organisace práce poskytnouti příslušníkům státu, který ratifikuje úmluvu tu, když utrpí na jeho území podnikový úraz, stejné odškodnění jako svým vlastním státním příslušníkům, a to bez ohledu, kde cizí dělník (zaměstnanec) nebo jeho pozůstalí mají své bydliště. Pokud jde o platby z jednoho státu do ciziny, jest v případě potřeby sjednati mezi zúčastněnými státy zvláštní úmluvy. (U většiny států, které ratifikovaly onu úmluvu, postačila výměna not, že se budou platby konati i do druhého státu). Úmluvou tou přestala v poměru k ratifikovavším státům platnost některých předpisů o ú-m p. dělníků. Pro území země České a Moravskoslezské ve vztahu k zmíněným státům pominulo právo nositele ú-ho p. odbýti nárok na důchod cizozemce zdržujícího se trvale v cizozemsku kapitálem podle poměru pro tento případ vyměřeným. Pro zemi Slovenskou a Podkarpatoruskou neplatí v poměru ke zmíněným státům ustanovení, že vzdálí-li se zraněný důchodce do ciziny, odpočívá právo na důchod až do jeho návratu a že pozůstalí po cizích státních příslušnících, odeberou-li se k trvalému pobytu do cizozemska, mají místo trvalého důchodu nárok na odbytné v trojnásobné výši svého ročního důchodu a že vrátí-li se zase zpět nemají nároku na další důchod, leč by byla

dána podmínka vzájemnosti. Na území slovenském a podkarpatoruském platí jinak ustanovení, že cizí státní příslušníci, kteří jsou zaměstnáni v tuzemských podnicích budou v příčině ú-ho p. toliko tenkráte kladeni na roveň čsl. státním příslušníkům, postupuje-li dotyčný stát stejným způsobem v příčině čsl. státních příslušníků, kteří na jeho území jsou zaměstnáni; naproti podaným takových států, ve kterých pojištění pro případ úrazu není zákonem upraveno, může ministr sociální péče nařídíti pojistnou povinnost i bez ohledu na vzájemnost. Příbuzní následkem úrazu zemřelých cizích státních příslušníků, kteří se v době úrazu trvale zdržují v cizozemsku, mají toliko tenkráte nárok na odškodné, zachovává-li dotyčný stát stejný postup vůči příslušníkům v cizozemsku pojištěných a zemřelých čsl. státních příslušníků, bydlícím na území Československa. Je-li důchodce cizozemcem a vrátí-li se k trvalému pobytu do vlasti, má se mu jeho důchod i na dále vypláceti, zachovává-li příslušný stát stejný postup i vůči čsl. státním příslušníkům.

Na VII. Mezinárodní konferenci práce byla také přijata úmluva o odškodnění pracovních úrazů, kterou však Československo dosud neratifikovalo.

Z doporučení (rekomandací) přijatých VII. Mezinárodní konferencí práce v oboru ú-ho p., přistoupilo Československo dosud pouze k doporučení o stejném nakládání domácích a cizích zaměstnanců při odškodnění z pracovních úrazů. Mimo to ratifikovalo Československo úmluvu o odškodnění nemocí z povolání, kterážto úmluva vyhlášena ve Sb. z. a n. z r. 1932 pod č. 196. Současně přistoupilo Československo k doporučení o nemocech z povolání, přijatému na Mezinárodní konferenci práce r. 1925.

Vzájemnostní úmluvu v oboru ú-ho p. (a ostatních složek sociálního pojištění) sjednalo Československo jednak s Rakouskem (ze dne 5. IX. 1931), jež byla ratifikována s účinností od 1. V. 1933 (vyhlášena pod č. 78/1933 ve Sb. z. a n.), a s Německem (ze dne 21. III. 1931), jež byla ratifikována s účinností od 1. XII. 1933 (vyhlášena pod č. 209/1933 ve Sb. z. a n.). Kromě toho sjednána s Německem dohoda o sociálním pojištění posádek čsl. lodí plujících na Labi (vyhlášena pod č. 1/1926 ve Sb.) a o sociálním pojištění posádek na lodích plujících na Odře a postoupených Německem Československu hlášena pod č. 2/1926 Sb.). V obou těchto úmluvách stanoveno, že osoby, které mají bydliště v Československu a jsou zaměstnány na čsl. lodích, podléhají čsl. sociálnímu pojištění i po dobu, kdy lodi jsou v Německu. Obdobně stanovena platnost německého sociálního pojištění pro osoby, které mají bydliště v Německu. Německá ochranná opatření proti úrazům platí pro lodě čsl., na kterých jsou zaměstnány osoby mající bydliště v Německu, i po dobu, kdy lodi jsou v Československu.

G. **Reformní snahy v oboru ú-ho p.**

1. Nejnaléhavějším problémem jest unifikace ú-ho p. pro celé státní území čsl. (Při tom zastávají mnozí mezi jiným i snahu, aby úrazy, po nichž pracovní způsobilost není postižena více než 10%, nebyly odškodňovány důchodem.)

2. Rozšíření pojistné povinnosti především pojetím celé výroby zemědělské a lesní; při tom ovšem bude nutno upraviti otázku placení pojistného event. paušalováním do určitého stupně podniků zemědělských. Odstranění dílčího pojištění zejména zahrnutím všech stavebních živností do pojistné povinnosti. S druhé strany se ozývají snahy, vyloučiti z pojistné povinnosti užívání malých motorků (na př. větráky v hostincích, malé strojky v holičství a kadeřnictví), kde není podstatného nebezpečí úrazového.

3. Nutno vybudovati zábranu úrazovou.

4. Upraviti jinak zařazovací schema nebezpečenské podle nynějšího stavu techniky a racionalisace výroby; není účelné stanoviti typické třídy nebezpečenské a teprve pak v té které třídě určité procento pro ten který individuelní podnik.

5. Vyřešiti otázku námořního pojištění (loď Legie a lodi Baťovy) vzhledem k tomu, že zák. č. 25 ř. z. z r. 1913 se stal obsoletním, nemaje u nás nositele pojištění.

6. Uvažuje se o otázce včlenění ú-ho p. dělnického do celkového souboru pojištění invalidního a starobního vzhledem k resoluci přijaté oběma sněmovnami Národního shromáždění při uzákonění dělnického pojištění invalidního a starobního.

7. Problémem jest také otázka zavedení individuelního p. ú-ho místo dosavadního kolektivního (podnikového), takže by ten který zaměstnanec byl individuelně nominatim veden jako pojištěnec u příslušného nositele pojištění. S tím také současně souvisí otázka pojistně-matematického systému, jenž jest vybudován u nás na principu kapitálové úhrady a osvědčil se.

Několik dat z oboru úrazového pojištění dělnického na podkladě po-

sledních výročních zpráv a statistik. Na pojistném předepsáno (v tisících Kč) u ústavu pražského: r. 1930 138.597, r. 1931 126.115, r. 1932 116.670, r. 1933 93.786, u ústavu brněnského: r. 1930 77.167, r.1931 71.270, r. 1932 59.685, r. 1933 46.279, u ústavu bratislavského: r. 1930 28.532, r. 1931 26.561, r. 1932 23.822, r. 1933 22.619. Příspěvková sazba za 100 Kč započítatelné mzdy při 100% nebezpečí činí u ústavu pražského 5.5 Kč, u ústavu brněnského 6.5 Kč, u ústavu bratislavského 7 Kč.

Střední sazba pojistného podle statistiky za r. 1930 u ústavu pražského 1·42 Kč za 100 Kč mzdy, u ústavu brněnského 1.94 Kč, u ústavu bratislavského 1·85 Kč.

Výsledek hospodaření (v tisících Kč) za r. 1933 u ústavu v Praze přebytek 11.920, u ústavu v Brně schodek 10.373, u ústavu v Bratislavě přebytek 6446.

Hodnota příštích důchodových splátek vypočtena (v tisících Kč) za r. 1933 u pražského ústavu na 931.607, u ústavu brněnského na 503.742, u ústavu bratislavského na 175.173.

H. **Data o počtu podniků podrobených ú-mu p. dělnickému, o počtu pojištěnců a o mzdě započtené pro pojistné podle výročních zpráv za r. 1930.** Počet podniků: Praha 617.792, Brno 41.057 (nehledě k hospodářským, malorolnickým podnikům, za něž placeno pojistné Moravskoslezským zemským fondem, jež uvedeny počtem 237.991), Bratislava 21.478. Střední číslo pojištěnců u ústavu pražského 2,850.000, z toho 91.330 úředníků, u ústavu brněnského 631.750 pojištěnců, z toho 31.600 úředníků a u bratislavského 251.400 pojištěnců, z toho 9830 úředníků. Mzda započtená pro pojistné činila u ústavu pražského 9.239,517.000 Kč, u brněnského 3.842,281.000 Kč, u bratislavského 1.343,673.000 Kč.

Ch. **Přehled zákonodárství a úprava ú-ho p. dělnického v některých státech evropských.** Německo: První zákon o ú-m p. pro živnostenské podniky, první toho druhu na světě, byl ze 4. VII. 1884, na to zák. z 5. V. 1886 a 11., resp. 13. VII. 1887 upraveno ú. p. v zemědělství, lesnictví, ve stavebních živnostech a v námořnictví. Souhrnná úprava ú-ho p. zák. z 30. VI. 1900. V říšském pojišťovacím řádu (Reichsversicherungsordnung) z 19. VII. 1911 (říš. zákoník str. 509), jest ú. p. obsaženo ve třetí knize, jež se dělí na živnostenské, zemědělské a námořní ú. p. Poslední úprava nouzovým nař. říšského presidenta z 15. VI. 1932. O nemocech z povolání vydáno nař. z 12. V. 1925 a z 11. II. 1929. Nositelem pojištění jsou veřejnoprávní ústavy zvané Berufsgenossenschaften, jež jsou souhrnem risik ú-ho p. z jednotlivých odvětví výrobních. (Na rozdíl od teritoriálního principu úrazových pojišťoven v Československu a v Rakousku.) Těchto ústavů bylo r. 1930 v živnostenském ú-m p. 66, z nichž 29 objímalo celou říši, v zemědělském pojištění 48, jež objímaly v Prusku vždy jednu provincii, v Bavorsku jeden vládní okres. Rozsah pojistné povinnosti zabíral téměř veškeren průmysl a živnosti, zemědělství, lesnictví, vnitrozemskou plavbu a dopravu. Pojištěni jsou nyní všichni dělníci a úředníci zaměstnaní v dotyčných podnicích. Správa ústavu jest v rukách zaměstnavatelů, kteří sami platí pojistné. Dávky obdobné jako v Československu, jenže nouzovými nařízeními byly odstraněny malé renty až do 20% renty. Úhrada se kryje převážně rozvrhem, jen u hlubinných dolů, stavebních živností a námořnictví podle principu kapitálové úhrady. Dozorčí úřady ve třech instancích: pojišťovací úřady, vrchní pojišťovací úřady, mají dvě komory Spruchkammer (soudnictví), Beschlußkammer (administrativa), kde jsou vždy zastoupeni paritně též zaměstnavatelé a zaměstnanci. Nejvyšší instancí říšský pojišťovací úřad v Berlíně. Zábrana úrazová velmi podrobně upravena. Částečně nová úprava nastala zák. z 5. VII. 1934.

Rakousko: Právní normou jest zák. ze dne 28. XII. 1887, č. 1 ř. z. z r. 1888 (viz hořejší vývody o ú-m p. dělnickém v zemi České a Moravskoslezské) se sedmnácti novelami; celkové znění vyhlášeno nař. ze dne 9. III. 1929, č. 150 Sb. spol. zák. pod názvem „Unfallversicherungsgesetz 1929 (U. V. G. 1929)". Rozsah pojistné povinnosti jako u nás v zemi České a Moravskoslezské s podstatnou změnou, že podléhají od 1. I. 1929 — a to u 5 zvláštních ústavů t. zv. Landarbeiterversicherungsanstalten — ú-mu p. také osoby zaměstnané v zemědělských a lesních podnicích podle zák. ze dne 18. VII. 1928 (Landarbeiterversicherungsgesetz — analogie zákona o dělnickém pojištění z 1. IV. 1927); zákon ten připouští za určitých předpokladů také ú. p. držitelů malých nemovitostí zemědělských a pachtýřů polností. O nemocech z povolání vydáno nař. ze dne 6. IX. 1928. Pro Burgenland stanoven rozsah pojistné povinnosti podle zák. čl. XIX/1907 (viz právní předpisy úrazové platné pro zemi

Slovenskou a Podkarpatoruskou). Nositeli živnostenského p. ú-ho jsou teritoriální ústavy ve Vídni, ve Štýrském Hradci a v Solnohradě a úrazová pojišťovna pro rakouské železnice. Dávky jako v zemi České a Moravskoslezské s tou změnou, že renty do 25% mohou úrazové pojišťovny odbýti jednorázovou dávkou, odpovídající hodnotě renty. Nejvyšším dozorčím úřadem jest rakouské spolkové ministerstvo pro sociální správu. Nová úprava nastala od 1. IV. 1935 zákonem č. 107/1935.

Maďarsko: Zákonný čl. XIX/1907 (viz právní předpisy platné pro zemi Slovenskou a Podkarpatoruskou) nahražen formálně zákonným čl. XXI/1927 o povinném pojištění pro případ nemoci a úrazu. Materielně právní předpisy zůstaly v podstatě nedotčeny, doplněny jen ustanovením o nemocech z povolání. Pojištění provádí státní ústav pro dělnické pojištění, v jehož správních orgánech jest paritní zastoupení zaměstnavatelů a zaměstnanců. Příspěvky platí výhradně zaměstnavatelé a utvořen jest zvláštní reservní fond jednak všeobecný, jednak pro hornické podniky. Nejvyšším dozorčím úřadem pro ú. p. jest nyní ministerstvo obchodu.

Polsko: Po znovuzřízení polského státu platil v Haliči, v postoupené části Těšínska a částečně na území bývalého ruského Polska rakouský zák. ze dne 28. XII. 1887, č. 1 ř. z. z r. 1888, v Poznaňsku, Horním Slezsku a Pomořanech německý říšský pojišťovací řád ze dne 19. VII. 1911. Platnost těchto právních norem zrušena zákonem o sociálním pojištění (o ubezpieczeniu społecznem) ze dne 28. III. 1933, č. 396 Sb. z., jenž provedl unifikaci veškerých složek sociálního pojištění. Pojistná povinnost se vztahuje v zásadě na všechny osoby v námezdním (pracovním, služebním) poměru. Pojištění se vztahuje na následky podnikových úrazů a nemoce z povolání, k nimž prozatím patří otrava olovem a rtutí, resp. v zemědělství sněť slezinná. Plná renta při úplné neschopnosti k práci $^2/_3$ průměrné mzdy posledního roku (do 10% snížené pracovní neschopnosti se renta neposkytuje), vdovská renta 30%, sirotčí renta (pro hochy do 17., pro dívky do 18. roku) 20% mzdy zemřelého manžela (resp. otce). Nositelem pojištění je Zaklad Ubezpieczenia od Wypadków ve Varšavě, do něhož budou platiti pojistné příspěvky úrazové jedině zaměstnavatelé. Pro první tři léta stanoveno maximum na 1·4% mzdy, resp. v zemědělství 1% mzdy. Ústřední korporací sociálního pojištění bude Izba Ubezpieczeń Społecznych (komora sociálního pojištění) ve Varšavě. Nejvyšší dozor má ministr sociální péče (Opieki Społecznej).

Rumunsko: Po světové válce platil v někdejším království rumunském a Besarabii zák. ze dne 25. I. 1912 o pojištění nemocenském, úrazovém, invalidním a starobním, v bývalém Sedmihradsku uherský zákonný čl. XIX z r. 1907 a v bývalé Bukovině rakouský zákon o ú-m p. č. 1/1888 ř. z. Zákonem ze dne 7. IV. 1933 provedena byla unifikace veškerých právních norem v oboru sociálního pojištění. Uvedení v život jednotlivých složek tohoto souhrnného unifikačního zákona bude postupně provedeno s různými daty. Ú. p. provádí Ústřední pojišťovací pokladna v Bukurešti, která také stanoví seznam nemocí z povolání, jež budou postaveny na roveň úrazům co do odškodnění. Pojistná povinnost úrazová platí v zásadě pro všechny zaměstnance průmyslových a obchodních podniků, nepřekročí-li služební požitky určitou hranici, kterou stanoví Ústřední pojišťovací pokladna. Dozorčím úřadem jest ministerstvo sociální péče.

Jugoslavie: Zák. ze dne 14. V. 1922 o dělnickém pojištění (zakon o osiguranju radnika), podle kterého v oboru ú-ho p. jest zřízena úrazová pojišťovna dělnická v Záhřebu.

Švýcarsko: Zák. ze dne 13. VI. 1911 o nemocenském a ú-m p. s novelami ze dne 8. XI. a 3. XII. 1927. Pojištěni jsou všichni zaměstnanci (tedy i všichni úředníci) v zákoně vyjmenovaných podniků proti škodlivým následkům úrazů jak podnikových tak nepodnikových a určitých nemocí z povolání. Nositelem ú-ho p. jest Caisse nationale d'assurance en cas d'accidents v Lucernu, jež vede ovšem pro oba druhy pojištění oddělené účtování. Dozorčím orgánem jest spolkový úřad pro průmysl, živnosti a práci.

Anglie: Zákon o úrazovém odškodnění (Workmen's Compensation Act) ze dne 22. XII. 1925 stanoví všeobecnou zásadu, že utrpí-li zaměstnanec při výkonu služby úraz, jest zaměstnavatel povinen nahraditi mu škodu z úrazu vzniklou podle ustanovení zákona. Zaměstnavatelé se zajišťují pro toto risiko pojišťovací smlouvou s různými pojišťovnami, vůči nimž má pak zraněný zaměstnanec nebo jeho pozůstalí přímý nárok, přišel-li zaměstnavatel s podnikem do konkursu. Obdobná ustanovení platí pro odškodnění nemocí z povolání.

Francie: Zák. ze dne 9. IV. 1898 s novelami ze dne 25. X. 1919 (o nemocech z povolání) a ze dne 1. I. 1931 vypočítává podniky, jejichž zaměstnanci mají nárok na náhradu škody pro případ podnikového úrazu nebo příslušné nemoci z povolání. Zaměstnavatelé se zajišťují proti risiku smlouvou s různými pojišťovnami, z nichž jedna „Caisse nationale d'assurance contre les accidents" jest státní, ale bez zvláštního privilegovaného postavení.

Italie: Zák. ze dne 31. I. 1904, č. 51 o ú-m p. s dalšími novelami a královský dekret ze dne 13. V. 1929, č. 928 o nemocech z povolání (účinnosti nabyl teprve v říjnu 1933). Pojištění provádějí různé pojišťovny, mezi nimiž má privilegované postavení Národní pokladna pro ú. p. v Římě.

Dánsko: Od 1. X. 1933 platí zák. ze dne 20. V. 1933, č. 183, podle něhož se risika úrazového odškodnění dělníků soustřeďují u čtyř vzájemnostních pojišťoven, které jsou právnickými osobami práva soukromého.

Belgie: Zák. ze dne 24. XII. 1903 o odškodnění pracovních úrazů neukládá pojištění, nýbrž náhradu škody vzniklé následkem pracovních úrazů, zaměstnavatelům, kteří se mohou pojistiti proti risiku buďto u soukromých pojišťoven zmocněných k tomu vládou anebo u zvláštních pokladen podnikatelů toho kterého výrobního odvětví. Naproti tomu zák. ze dne 24. VII. 1927 o odškodnění nemocí z povolání ukládá zaměstnavatelům povinné pojištění u ústředního fondu péče o oběti nemocí z povolání.

Nizozemí: Zák. ze dne 2. I. 1901 o ú-m p. ve znění vyhlášeném dekretem ze dne 23. VI. 1921 s poslední novelou ze dne 7. II. 1929. O nemocech z povolání zák. ze dne 2. VII. 1928 a královský dekret ze dne 9. II. 1929.

Literatura.

Dr. Meissner a Dr. Winter: „Úrazové pojištění dělnické dle práva rakouského", Sbírky zákonů a nařízení o úrazovém pojištění dělníků upravili Dr. Winter, Šmídek (komentář z r. 1924), Dr. Joklík, Rebec a Hlavatý, německy Dr. Lamberg a Dr. Marschner. Pro právo před r. 1918 Dr. Menzel: „Die Arbeitsversicherung nach österreichischem Rechte", 1893; Dr. Zacher: „Die Arbeiterversicherung in Österreich", 1899; Dr. Stöger: „Stať o úrazovém pojištění" v Mischler-Ulbrichově díle: Österreichisches Staatswörterbuch a Wokurek: „Die österreichische Unfallversicherung", 1898.

Odborný časopis od roku 1933. Úrazové pojištění: Věstník úrazových pojišťoven dělnických v Praze a v Brně, vychází čtvrtletně v Praze.

Jan Brablec.

III. Pojištění nemocenské.

A. Vývoj zákonodárství. B. Platné právo. I. Okruh působnosti, vznik a zánik pojištění. II. Organisace a správa. III. Finanční hospodářství. IV. Dávky. V. Řízení a soudnictví. C. Statistická data. — Literatura.

A. Vývoj zákonodárství o n-m p. Povinné n. p. bylo uzákoněno nejdříve v Německu v r. 1883; za ním následovalo potom uzákonění povinného pojištění v Rakousku r. 1888, v Uhersku r. 1891. Po těchto prvých úpravách následovaly další poměrně rychle až na počátku XX. stol. Povinné n. p. uzákoněno bylo v Lucembursku r. 1901, v Norsku r. 1909, v Srbsku r. 1910, ve Velké Britanii r. 1911, v Rusku a Rumunsku r. 1912. Nově zavedeno bylo ve Švýcarech r. 1911 rámcovým zákonem, ponechávajícím volnost kantonálnímu zákonodárství, v Norsku r. 1915, v Bulharsku r. 1918. Po světové válce nabylo n. p. dalšího rozšíření. Dosavadní zákonodárství rakouské a uherské bylo převzato v nástupních státech, kde však jeho působnost byla značně rozšířena. V Československu zák. z r. 1919, v Polsku z r. 1920, v Rakousku z r. 1921, v Jugoslavii z r. 1922, nebo nově vytvořeno j. na př. v Portugalsku z r. 1919, v Japonsku z r. 1922, v Lotyšsku z r. 1922, v Řecku z. r 1922, v Chile z r. 1924, v Litvě z r. 1925, ve Francii z r. 1928.

Vedle všeobecného n-ho p. existuje ovšem celá řada států s povinným n-ým p-m jednotlivých zaměstnaneckých kategorií (na př. v Belgii pojištění námořníků, v Italii n. p. soukromých úředníků).

Právní stav před zavedením n-ho p. v Rakousku.

Nutno sem zahrnouti nároky, vznikající jednak na základě zákonodárství chudinského, na základě civilního práva, na základě zákona o povinném ručení. Tato skupina má všeobecnou platnost a neomezuje se pouze na třídu dělnictva.

V druhé skupině jsou specielní zřízení pro dělnictvo aneb jeho jednotlivé kategorie. Sem náleží povinnost zaměstnavatelova k náhradě nákladů ošetřovacích. (Podle různých čeledních řádů byl zaměstnavatel povinen starati se o ošetření a léčení onemocnělé čeledi nejméně 4 týdny, po případě, zavinil-li nemoc, po celou dobu nemoci. Dvorským dekretem ze dne 18. II. 1837 byla rozšířena tato povinnost na továrníky, živnostníky a obchodníky potud, že byli zavázáni nahraditi ošetřovací náklady za dělníky i tovaryše, ošetřované